

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Жешувський університет (Республіка Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

IV Міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

12 грудня 2019 року

**Харків
2020**

форм; цікаве та захоплююче навчання, особливо для підростаючих поколінь; швидкість й ефективність організації спілкування з учнями як на уроці, так і поза закладом освіти; зменшення потреби в підручниках й іншому друкованому матеріалі, зниження довгострокових витрати шкіл та учнів; організація більш ефективного спілкування та співпраці вчителів, батьків та учнів.

Особливу увагу слід приділити можливостям, які надає використання мережі Інтернет, а саме: здійснення оперативного передавання інформації на відстані, реалізація інтерактивного й оперативного зв'язку; надання змоги доступу до різноманітних джерел інформації; забезпечення організації спільних телекомунікаційних проєктів; спілкування й обговорення проблем, участь у телеконференціях, вебінарах, чатах, форумах, блогах тощо.

Для вчителя використання ІКТ надає змогу економити час, створюючи текстові документи, таблиці, малюнки, презентації; використовувати інтернет-технології, локальні мережі, бази даних безпосередньо в процесі навчання, здійснювати пошук інформації, розробляти власні електронні продукти (уроки, демонстраційний матеріал), використовувати готові електронні ресурси (електронні підручники, енциклопедії, навчальні програми, демонстраційні програми в навчанні) тощо.

Отже, застосування ІКТ в освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти спрямоване на розвиток особистості учнів; реалізацію соціального замовлення, що зумовлено сучасним інформаційним суспільством; інтенсифікацію всіх рівнів навчально-виховного процесу та підвищення його якості.

Список використаних джерел:

1. Амонашвілі Ш.А. Виховна і освітня функції оцінки вчення школярів. Москва : Просвещение, 1984. 321с.
2. Гуревич Р.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
3. Інформаційні технології навчання [Електронний ресурс]. https://pidruchniki.com/70164/pedagogika/informatsijni_tehnologiyi_navchannya
4. Колюткін Ю.М., Муштавінська І.В. Освітні технології та педагогічна рефлексія. СПб .: СПб ГУПМ, 2003. 154с.
5. Технології навчання. Інформаційні технології навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukped.com/skarbnichka/2367-tehnologiyi-navchannja-informatsijni-tehnologiyi-navchannja.html>

СТАН ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ТА АДМІНІСТРАЦІЇ ШКІЛ М. ХАРКОВА ДО ФАСИЛІТАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З УЧНЯМИ (ПРАКТИЧНИЙ КЕЙС)

Прокопенко І. А.

кандидат педагогічних наук, доцент
докторант кафедри початкової і професійної освіти

керівник науково-методичного тренінгового центру соціального та професійного розвитку людини
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

У статті проаналізовано стан готовності вчителів та адміністрації шкіл м. Харкова до фасилітаційної взаємодії з учнями. Доведено необхідність здійснення спеціальної педагогічної роботи з метою підвищення рівня цієї готовності. Схарактеризовано роботу команди шкільних фасилітаторів платформи неформальної освіти Kharkiv EDU Cluster, до складу яких входить автор статті.

Ключові слова: педагог, стан готовності, фасилітація, взаємодія, школа, неформальна освіта.

The state of Kharkiv school teachers and headmasters' readiness for facilitative interaction with schoolchildren has been analyzed in the article. The need for special pedagogical work to increase the level of this readiness has been proved. The work of school facilitators' team of non-formal educational platform Kharkiv EDU Cluster has been characterized. The author of the article has been a member of this team.

Key words: teacher, readiness, facilitation, interaction, school, non-formal education.

В умовах сьогодення перед учителем середньої загальноосвітньої школи постають важливі завдання, що вимагають від нього прояву нового стилю педагогічного мислення, зацікавленості та активної позиції до перегляду своїх рольових позицій, запровадження інноваційних підходів до організації співпраці у класі.

За результатами дослідження, багатьом шкільним педагогам притаманна інертність, для якої характерними є наявність певних стереотипів у поведінці й, зокрема, виконання ролі авторитарного наставника, який відверто домінує над учнями в процесі взаємодії. У світлі цього слід зауважити, що реалізація з 2018 року Концепції НУШ зумовила активізацію інтерактивних процесів у початковій школі, але загалом шкільна освіта потребує подальшої системної й усвідомленої трансформації. Варто відзначити, що в тексті зазначеної концепції не використовується поняття «фасилітація», натомість часто застосовуються такі наближені за сенсом поняття, як: «соціальна взаємодія», «підтримка вчителя», «співпраця» тощо [1]. Однак «соціальна взаємодія» та «співпраця» можуть мати різні вектори прояву, причому не обов'язково гуманістичного характеру, у той час як термін «фасилітація» та похідні від нього поняття чітко вказують на покращення психологічної атмосфери в класі, оновлення підходів до організації освітнього процесу, надання взаємодопомоги його учасниками.

Зауважимо, що в опублікованій пізніше Концепції розвитку педагогічної освіти (наказ МОН України № 776 від 16 липня 2018 року) вже наголошується на важливості реалізації в школі фасилітативної взаємодії. Зокрема, у цьому документі зазначається: «заслужовують підтримки зусилля, спрямовані на підготовку педагогічних працівників за новими перспективними професіями, зокрема, “андрагог”, “тьютор”, “модератор”, “фасилітатор”, “менеджер

електронного навчання», «асистент вчителя» тощо» [2]. Тобто на нормативному рівні закріплено ідею про необхідність освоєння учителем таких нових ролей як: учитель-фасилітатор, учитель-ментор, учитель-коуч тощо. Причому з названих ролей учителя особливу актуальність сьогодні набуває роль фасилітатора.

Як визначено в дослідженні, термін «фасилітатор» походить від латинського слова «facilis», що означає «легкий», «зручний», а це слово, у свою чергу, стало основою для виникнення англійського дієслова «to facilitate», що перекладається як «полегшувати», «сприяти», тобто взаємодіяти з метою допомогти, полегшити, підтримати іншу людину.

Ураховуючи важливість забезпечення фасилітаційної взаємодії між учителями та учнями сучасних шкіл, було організовано пілотне дослідження з метою визначення стану готовності вчителів та адміністрації шкіл м. Харкова до реалізації такої взаємодії. Це дослідження проводилося в межах діяльності команди шкільних фасилітаторів платформи неформальної освіти Kharkiv EDU Cluster. До складу команди входять 30 осіб, які в жовтні пройшли спеціальну навчальну підготовку з окресленої проблеми, а з листопада, розбившись на мікрогрупи з 2-3 осіб, почали проводити в закладах загальної середньої освіти м. Харкова зустрічі у фасилітаційному стилі з учнями (здебільшого це були представники учнівського самоврядування – старшокласники 9-10 класів).

Уточнимо, що приблизний скрипт занять-зустрічей, що проводили фасилітатори групи Kharkiv EDU Cluster, включав такі пункти: 1) провести з учасниками вправи ознайомчого характеру; 2) створити в аудиторії невимушену, доброзичливу атмосферу; 3) спонукати учасників до прояву креативності; 4) допомогти учням скласти план проведення загальношкільного заходу. Кожна мікрокоманда фасилітаторів мала дотримуватися наведеного вище плану, проте водночас вони мали значну свободу у виборі вправ для реалізації пунктів цього плану.

Зокрема, команда, до складу якої входила авторка цієї статті, на початку першої зустрічі для знайомства з учнями застосувала інтерактиви «Інтерв'ю» та «Презентація». За допомогою використання рандомного методу «День/Ніч» усі учасники розподілялись на пари та спілкувались один з одним в інтерв'ю-стилі, запитуючи: ім'я, клас, хобі та що мотивує співрозмовника на певні дії. Потім кожен презентував не себе, а свого партнера.

Оскільки в деяких школах кількість присутніх на зустрічі школярів перевищувала 50 осіб, це спричиняло певні труднощі з утриманням уваги великої аудиторії та запобігання перебивання учасниками своїх товаришів. Для подолання цих труднощів використовувались спеціальні прийоми. Наприклад, у таких випадках в нагоді було використання так званого «мовника» («речника»), що являв собою якийсь предмет, котрий за попередньою домовленістю з усіма присутніми давав право голосу тому, хто його тримав. У нашому випадку функцію «мовника» виконував м'ячик.

Створити невимушену атмосферу в аудиторії допомагали групові рухливі ігри на швидкість реакції та уважність типу «Хі-Ха-Хо» або її аналог «Джеймс Бонд-Міксер-Слон». Обрання конкретної гри залежало від кількості присутніх та конструктиву приміщення. Значною перевагою таких ігор є те, що вони

дозволяють залучити до взаємодії всіх присутніх та гарантовано створити в аудиторії атмосферу довіри й невимушеності.

Наступний етап взаємодії з учнями забезпечував цілеспрямоване «вмикання» в них креативності. Для цього школярів спочатку залучали до участі в «мозковому штурму», під час якого вони могли продукувати будь-які ідеї, навіть фантастичні. Потім учні виконували вправу «Моя ідеальна школа», відповідаючи на такі питання: Яка вона? Що в ній є? Які взаємини панують між вчителями та школярами? Які навчальні предмети викладають? Який розклад? Які заходи проводять?

На наступному етапі взаємодії зі школярами організатори зустрічі допомагали їм засвоїти основи проектного менеджменту та здобути відповідні навички через планування та проведення масового шкільного заходу, до якого треба було залучити учнів усіх класів школи. Важливою вимогою до фасилітаторів було те, що ідею щодо вибору такого заходу мали запропонувати учні, бо в такому випадку, за правилами фасилітації, цю ідею легше реалізовувати на практиці, ніж у ситуації, коли вона нав'язана дітям ззовні.

Проведення описаної вище роботи з учнями давало змогу не тільки сформувати певні уявлення щодо стану фасилітаційної взаємодії в школі, але й з'ясувати, як підготовлені до здійснення такої взаємодії і педагоги, і самі учні. Причому враховувалось, що важливою передумовою для такої взаємодії є активний розвиток учнівського самоврядування. Як відомо, учнівське самоврядування (УС) – це форма реалізації учнями їх права на участь в організації освітнього процесу спільно з адміністрацією школи та педагогами. На законодавчому рівні створення УС не закріплене, тому його реалізація в школі є добровільним правом учасників освітнього процесу, а не обов'язком школи.

Вивчення досвіду роботи різних харківських шкіл дало змогу перекоонатися, який вагомий вплив на функціонування УС чинять стиль управління директора та ставлення педагогів до учнів. Так, в одних школах основою взаємодії з учнями є підтримка, допомога з боку вчителів, стимулювання ними особистісного розвитку кожного вихованця. В інших школах взаємодія з учнями визначається односторонніми директивами, заборонами з боку педагогів, що, у свою чергу, надає їй характер стагнації.

Наприклад, в одній зі шкіл (з етичних міркувань не будемо конкретизувати її номер) директорка під час першої зустрічі здалась дуже обізнаною у питаннях фасилітації. Вона одразу сформулювала правильне (немов з енциклопедії) визначення цього терміну, схарактеризувала основні ознаки даного феномену. Проте під час роботи фасилітаторів з дітьми директорка почала активно втручатися в хід роботи. Зокрема, під час виконання школярами вправи «Ідеальна школа» вона буквально заборонила їм висловлювати свої мрії та бажання по тих пунктах, які відрізнялися від реального життя цієї школи. Далі категорично, без аргументації та конструктивного діалогу директорка заборонила учням планувати захід, який вони пропонували провести (ішлося про так званий «день піжам»).

В іншій школі ситуація радикально відрізнялася в кращу сторону, бо в цьому закладі освіти накопичувався позитивний досвід фасилітаційної взаємодії. Зокрема, у зазначеній школі реально функціонує УС, випускається учнівська

газета, для якої школярі самостійно пишуть матеріали, а головне – між учителями та учнями налагоджений діалог підтримки. На відміну від вказаної вище школи, у даному закладі «день піжам» (він фігурує тут під назвою «Spirit Day») проходить щороку. Цей захід є здебільшого розважальним, але теплі стосунки між усіма учасниками освітнього процесу, що базуються на довірі, надання дозволу учням реалізовувати їхні бажання сприяють досягненню високих педагогічних результатів. Зокрема, у цій школі учні запланували провести в наступному семестрі загальношкільний захід «Родинний день», що має глибокий внутрішній підтекст. На жаль, за результатами пілотного дослідження, таких шкіл у Харкові ще мало.

Зазначимо, що відвідування шкіл фасилітаторами групи Kharkiv EDU Cluster зації пілотного дослідження з окресленої проблеми передбачало також активну взаємодію з учителями та адміністрацією шкіл.

На основі узагальнення даних пілотного дослідження можна констатувати, що вчителі та адміністрація небагатьох шкіл м. Харкова психологічно готові до здійснення фасилітаційної взаємодії з учнями. Як встановлено, представникам педагогічного складу необхідно також підвищувати технологічний рівень сформованості відповідних навичок, що, у свою чергу, дасть змогу ефективно формувати у школярів так звані м'які навички. На важливість таких починань вказує і зовсім новий наказ Міністерства освіти і науки України [3].

У світлі цього саме з місією пропагування ідеї про необхідність реалізації в школах фасилітаційної взаємодії тренери платформи KharkivEduCluster (у тому числі автор статті) на громадських засадах відвідують заклади загальної середньої освіти м. Харкова. Причому особлива увага фасилітаторів приділяється роботі з адміністрацією школи та представниками учительського складу, яким пояснюється суть педагогічної фасилітації, а також розкриваються шляхи забезпечення фасилітаційної взаємодії між педагогами та учнями. Важливо відзначити, що більшість педагогічних колективів розуміє необхідність подальшої модернізації освітнього процесу. Це підтверджує й той факт, що загалом до зазначеного проекту висловили бажання долучитись вже 32 школи з різних районів м. Харкова.

Отже, сучасна школа потребує небайдужих учителів, які готові завзято опановувати та реалізовувати інноваційні підходи до організації педагогічної взаємодії, оволодівати такими прийомами спілкування та роботи з учнями, які сприятимуть розкриттю особистісного потенціалу кожного школяра й ненав'язливому формуванню в нього soft skills (м'яких навичок), які вкрай необхідні сучасній людині в дорослому буденному житті, щоб успішно інсталюватися в соціальну та професійну сфери.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Кабінет Міністрів України, Постанова від 21.02.2018 №87. [URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti](https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti) (дата звернення 12.10.2019).

2. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: Міністерство освіти і науки України, Наказ від 16 липня 2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 5.09.2019).

3. Про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання» на базі закладів загальної середньої освіти України на листопад 2019 – грудень 2024 років: Міністерство освіти і науки України, Наказ від 18 листопада 2019 р. №1431. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2019/11/19/1431-vid-18112019.pdf> (дата звернення: 20.11.2019).

BENEFITS OF DIGITAL SHIFT IN EDUCATION

Петренко Я.С.

учитель англійської мови

Височанської СЗОШ І-ІІІ ступенів з поглибленим вивченням англійської мови ім.

Героя Радянського Союзу О.Л. Пшенички Харківської

районної ради Харківської області

с. Високий, Україна

Розглянуто проблему використання web 2.0 технологій у освітньому процесі. Зазначено, що їх застосування на заняттях та в позакласній діяльності розширює можливості навчального процесу, забезпечує нові шляхи подання та презентації інформації. Наведено приклади технологій, що сприяють формуванню життєвих навичок ХХІ століття.

Ключові слова: web 2.0 технології, навички ХХІ століття.

The work deals with the use of web 2.0 technologies in the educational process. It is mentioned that usage of them in classes and extracurricular activities increases the possibilities of the educational process, provides new ways of presenting information. Some technologies that contribute to the developing of life skills of the XXI century are given as an example.

Key words: web 2.0 technologies, life skills of the 21st century.

The digital shift is transforming almost every aspect of our lives, with changes happening at a pace that is hard to keep up with. Everyone needs at least some basic digital skills in order to live, learn, communicate, and participate in society.

Education has a crucial role to play here. We need young Europeans to have the right competences to enter and stay in the labour market, but we also need them to be engaged, independent citizens. This means that beyond enabling them to become digitally literate, we have a duty to ensure they can rely on a moral compass when navigating the online world.

Nowadays, most of us access online content from many different devices, such as smartphones, tablets and computers. Many of us produce online content too. The

Пісоцька М. Е., Псарьова М. Д.

Погляди вчених США на поведінково-освітні методи роботи з дітьми з розладом спектру аутизму. 106

Собченко Т. М.

Формування готовності майбутніх педагогів до організації освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти в закладах загальної середньої освіти 110

Чемоданова М. Ф.

Cooperative learning as a strategy of inclusive education 113

Секція IV Інноваційні технології в навчанні й вихованні школярів

Агаркова Н. О.

Смарт-освіта в сучасному освітньому середовищі 117

Борзенко О. С., Романова Н. В.

Навчання учнів предметам природничого циклу в контексті положень «Нової української школи» 120

Васильєва С. О., Трубавіна І. М.

Поняття про новації та інновації в педагогічній діяльності вчителя 124

Докучаєва В. В.

Проектування як інструмент інноватизації освітнього простору 127

Какадій В. М., Савельєва А. В.

Впровадження дискримінаційного підходу в освіті на прикладі роботи антидискримінаційного центру Огіївського навчально-виховного комплексу 131

Котко Т. О.

Нетрадиційні уроки як форма навчання в закладі загальної середньої освіти 135

Лазарєв М. О., Лазарєва О. М., Лазарєва К. С.

Можливості технологій евристичної освіти для формування професійно-творчих компетентностей майбутнього педагога 138

Мариновська О. Я.

Діагностичний інструментарій: технологія інтелектуальної капіталізації знань учнів 142

Немцова І. В., Немцова Т. Є.

Роль інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі 145

Охременко Г. І.

Інформаційно-комунікативні технології та їх роль у педагогічному процесі 148

Прокопенко І. А.

Стан готовності вчителів та адміністрації шкіл м. Харкова до фасилітаційної взаємодії з учнями (практичний кейс) 151

Петренко Я. С.

Benefits of digital shift in education 156